

интеграции заключается в рациональном архивировании и свертывании старых знаний и органическом включении новых знаний в систему профессиональной подготовки.

Ключевые слова: интеграция, интегрология, науки об образовании, профессиональное образование, профессиональная интегрология, эдукация.

Kozlovskii Yu. M.

PROFESSIONAL INTEGROLOGY IN THE SYSTEM OF SCIENCE OF EDUCATION

The article grounds the expediency of allocation professional integrology as a new branch of education science and outlines the possibilities of its usage in educational theory and practice. It is proved that through the integrology as a branch of scientific knowledge about the nature, regularities and application of the integration and educational integrology, which is its specification in the province of education, it is reasonable to allocate professional integrology – the branch which comprises the features of professional pedagogy and educational integrology. It is proved that professional integrology is fundamentally included in all branches of vocational pedagogy, completing and concretizing them, and its aim is the integral research of vocational education and professional development of the individual. It is grounded the regularities and conditions of the implementation of integration processes in the context of professional integrology. In terms of vocational training, which integrates general educational, special and general technical elements of learning content, the right choice of the elements of integration provides its further stages and effectiveness. The main integration effect is to archive rationally and curtail the old knowledge and organically include new knowledge in the system of vocational training. The qualified updating of integrated vocational knowledge and skills is much faster, which makes the time of training with the great number of integration elements shorter. Problematic knowledge is integrated and is able to interact and create a qualitatively new combination of knowledge, which generates a new and hitherto unknown knowledge. This approach is much important in vocational education where a specialist must continually update and adjust his/her professional level.

Key words: integration, integrology, science education, vocational education, professional integrology, education.

УДК 378.62

Косович О. В.*

**ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА**

Статтю присвячено розгляду основ організації процесу формування методичної конкурентоспроможності майбутніх учителів іноземних мов. Указано чинники, які є основою для формування методичної конкурентоспроможності майбутніх учителів іноземних мов. Підкреслюється той факт, що сьогодні необхідність формування конкурентоспроможності майбутнього вчителя іноземних мов як ніколи зумовлена значною кількістю тих, хто бажає вивчати іноземні мови з найрізноманітнішою метою. Окрім того, в умовах реформування вищої освіти необхідне глибше осмислення її сутності й уточнення структурних компонентів з метою її оптимальнішого формування для конкурентоспроможної професійної діяльності майбутнього вчителя.

Ключові слова: освітня діяльність, конкурентоспроможність, методична конкурентоспроможність, учитель іноземних мов, компетенція/компетентність.

Численні інтенсивні суспільні трансформації, події останніх років, що пов'язані з реформуванням освіти в Україні, мають зумовити посилення вимог до професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців. У сучасній школі мають працювати дійсно конкурентоспроможні спеціалісти, які володіють цілісними предметними знаннями і вміють ефективно вирішувати комплексні практичні завдання освітньої діяльності.

*© Косович О. В.

Ці аргументи дають право стверджувати, що в умовах безперервних реформ вищої освіти процес формування конкурентоспроможності вчителя має здійснюватися безперервно та цілеспрямовано, стати смисловим стратегічним ядром системи вищої педагогічної освіти. Не є винятком і професійна підготовка вчителів іноземних мов, де має надаватися особлива увага формуванню різних складових конкурентоспроможності.

Аксіоматично, що конкурентоспроможний учитель іноземних мов має відрізнятися не тільки високим рівнем іншомовної комунікативної компетенції, але і знати, як найбільш ефективно організувати процес навчання в різних типах навчальних закладів, тобто бути методично конкурентоспроможним.

Метою статті є розгляд питань формування методичної конкурентоспроможності майбутнього вчителя іноземних мов у сучасних умовах реформування вищої освіти. На нашу думку, такі питання вимагають спеціального аналітичного розгляду та вирішення.

Відомо, що конкурентоспроможність а пріорі є поняттям економічної теорії та взаємопов'язана з ринком праці, запитами роботодавців в умовах сучасної реальності, що постійно змінюється.

Сьогодні категорія конкурентоспроможності набула міждисциплінарного статусу й розглядається в контексті декількох наукових дисциплін, зокрема і педагогіки, що вивчає питання підготовки компетентного спеціаліста, здатного й готового до професійної конкуренції, що в подальшому здатне забезпечити високий рівень результативності педагогічної діяльності.

Суттєві та змістовні характеристики конкурентоспроможності спеціаліста загалом і майбутнього вчителя зокрема, основні підходи до його формування та розвитку відображено в працях Б. Андрієвського, К. Кожухова, С. Пфейфер та ін. [1; 4; 6].

Аналіз проблеми дозволяє дійти висновку, що конкурентоспроможність вчителя – це його здатності й уміння щодо найефективнішого виконання професійно-педагогічної діяльності, що буде радикально вирізняти його на сучасному ринку праці з вигідного боку.

Конкурентоспроможний учитель – це фахівець, який здійснює професійну діяльність на максимально можливому рівні.

Конкурентоспроможний випускник педагогічного навчального закладу має бути готовий до конкурентної боротьби, що зумовлюється його зацікавленістю і прагненням до отримання найкращих професійних результатів.

Ідея формування конкурентоспроможності спеціаліста дещо не відповідає канонам гуманістичної педагогіки через наявність таких категорій, як «конкурентне середовище», «конкурентна боротьба» тощо, проте необхідність цього процесу диктується сучасною реальністю.

Конкуренція є природною в умовах будь-якого професійного колективу та є допустимою в діяльності, що виводить її на якісно новий рівень. Важливо щоб конкуренція була цивілізованою, що є ознакою професіоналізму.

Сьогодні потреба формування конкурентоспроможності майбутнього вчителя іноземних мов як ніколи зумовлена значною кількістю тих, хто бажає вивчати іноземні мови з найрізноманітнішою метою.

Ринок мовних освітніх послуг постійно зростає. Разом із тим далеко не кожен учитель іноземних мов здатний дійсно навчити іноземних мов, а результати навчання у звичайній загальноосвітній школі інколи залишаються на достатньо скромному рівні.

Ця тенденція зумовлена не тільки конкурентоспроможністю вчителя, але, тим не менше, багато в чому від неї залежить. Що ж у кінцевому результаті здатне вплинути на максимальну ефективність процесу навчання іноземних мов? Чинники цього впливу є багатогранними.

По-перше, варто відзначити рівень мовної підготовки. Учитель має володіти глибокими знаннями сучасної, живої іноземної мови, оскільки в такому випадку йому

є що передати учням, чого їх навчити. Проте навіть у таких випадках процес навчання не завжди буває ефективним, оскільки вчитель не може належним чином його організувати – провести урок, дібрати й раціонально застосувати найоптимальніші методи, засоби та технології, тобто не володіє методичною компетенцією. Крім цього інколи вчитель, який має високий рівень знань мови й методики її викладання, не може з успіхом здійснювати процес навчання через відсутність деяких особистісних якостей. Саме органічний баланс високого рівня мовної підготовки, методичної компетенції, а також особистісних якостей робить майбутнього вчителя іноземних мов конкурентоспроможним або готовим до функціонування в рамках конкурентного професійного середовища.

Таким чином, можна зробити висновок, що методична конкурентоспроможність майбутнього вчителя іноземних мов означає високий рівень володіння методичною компетенцією, яка є його смислотвірним компонентом.

У сучасних науково-педагогічних і методичних дослідженнях розглядаються загальні й окремі питання формування методичної компетенції/компетентності вчителя іноземних мов (Лебедева О., Тарнопольський О., Яциніна Н. та ін.) [5; 8; 9]. Опираючись на ці дослідження, можна зробити висновок, що, незважаючи на деякі відмінності в поглядах, усі дослідники дотримуються єдиної думки про те, що ця компетенція є важливим показником і результатом професійної підготовки вчителя іноземних мов.

Незважаючи на достатньо детальне вивчення найрізноманітніших питань методичної підготовки вчителя іноземних мов, можна відзначити нечисленну кількість досліджень, що розкривають змістовно-структурну характеристику методичної компетенції майбутнього вчителя іноземних мов.

В умовах реформування вищої освіти необхідним є глибше осмислення її сутності й уточнення структурних компонентів з метою її оптимальнішого формування для конкурентоспроможної професійної діяльності майбутнього вчителя.

У найзагальнішому сенсі методичну компетенцію вчителя іноземних мов можна інтерпретувати як сукупність знань про суттєві характеристики процесу навчання іноземних мов і практичних умінь, що полягають в його ефективній організації.

Методична компетенція вчителя іноземних мов є комплексним феноменом, у структурі якого доцільно виокремити такі компоненти: гностичний, аналітичний, проектний, комунікативний, інформаційно-комунікаційний, інноваційний, науково-дослідницький, рефлексивний.

Кожен із цих компонентів представлено відповідною компетенцією.

Гностична компетенція відображає теоретичний базис методичної компетенції та є знанням різних складових сучасної методики навчання іноземних мов: генеза методики навчання іноземних мов; загальні та окремі закономірності процесу навчання іноземних мов; підходи; методи; організаційні форми; засоби; технології тощо.

Аналітична компетенція передбачає готовність до глибокого аналізу й усвідомлення компонентів процесу навчання іноземних мов загалом і логічного оперування понятійно-категорійним апаратом методики навчання іноземних мов зокрема.

Проектувальна компетенція означає готовність до ефективного проектування уроку іноземної мови й розроблення позакласних заходів з прийняттям до уваги характерних особливостей конкретного етапу навчання іноземних мов.

Комунікативна компетенція передбачає готовність до формування іншомовної комунікативної компетенції тих, хто навчається, через взаємодію з ними в різних навчально-виховних ситуаціях.

Інформаційно-комунікаційна компетенція передбачає готовність до методично раціонального використання інформаційно-комунікаційних засобів навчання іноземних мов.

Інноваційна компетенція є особливо актуальною в умовах реформування освіти та означає готовність до оптимального впровадження у процес навчання іноземних мов різних дидактичних інновацій, здатність бачити їхню потенційну дієвість і результативність у навчанні, уміння створювати інноваційне дидактичне середовище.

Науково-дослідницька компетенція – це готовність учителя іноземних мов до проведення педагогічних досліджень і впровадження їх результатів у процес навчання.

Рефлексивна компетенція вказує на готовність до професійного самоаналізу і на його основі – подальшої корекції діяльності.

Компонентний склад методичної компетенції майбутнього вчителя іноземних мов може бути деталізованим і розширеним.

Вище нами перелічено лише узагальнені компоненти, наявність яких уже свідчить про методичну конкурентоспроможність учителя іноземних мов, якщо вони сформовані та вчитель оперує ними.

Цілеспрямоване формування методичної конкурентоспроможності вчителя іноземних мов має здійснюватися у процесі професійної підготовки у вищому навчальному закладі. У подальшому конкурентоспроможність має розвиватися безперервно, оскільки постійно відбуваються певні зміни, які зумовлюють появу інноваційних напрямків і тенденцій та необхідність оволодіння новими знаннями й уміннями.

Основа конкурентоспроможності має бути закладена в процесі професійної підготовки, і випускник вищого навчального закладу, зокрема педагогічного, має бути конкурентоспроможним на сучасному ринку праці.

Навчально-виховний процес у вищому навчальному закладі має бути орієнтований на підготовку конкурентоспроможного спеціаліста й організований спеціальним чином.

Формування методичної конкурентоспроможності майбутнього вчителя іноземних мов традиційно здійснюється в рамках дисципліни «Методика навчання іноземних мов» і впродовж педагогічної практики. Методика навчання іноземних мов є основним полем, де здійснюється формування основних структурних компонентів методичної компетенції, які дозволяють стати майбутньому вчителю іноземних мов методично конкурентоспроможним.

І. Рахманов, аналізуючи викладання методики в педагогічних навчальних закладах і на факультетах іноземних мов, вважає, що сучасна методика викладання іноземних мов у середній школі досягла за останній час досить значних успіхів. Проте дослідник відзначає, що в контексті організації цієї дисципліни існують найрізноманітніші недоліки. Курси лекцій з методики можуть відрізнятися деякою абстрактністю. Лекції та семінари не завжди є змістовним і не викликають у студентів живого зацікавлення. Вони отримують лише деякі уявлення про те, як викладати різні розділи мови в школі, але не отримують чіткого уявлення про те, як конкретно будувати викладання в тому чи іншому класі й чому саме так.

Побудова семінарських занять також має певні суперечності. До цього часу немає єдиних відповідей на питання про те, чи повинні семінари мати теоретичний характер чи слугують практичною ілюстрацією розроблення тих чи інших тем, або бути і теоретичними, і практичними [7].

На наш погляд, один лише курс методики навчання іноземних мов не є достатнім для підготовки дійсно методично конкурентоспроможного вчителя іноземних мов. Однією з умов досягнення цієї мети є конструювання й реалізація системи професійної методичної підготовки майбутнього вчителя іноземних мов, що має комплексний характер. Ця система базується на принципах цілеспрямованості, цілісності, динамічності, взаємопов'язаності теорії з практикою, принципі додатковості. Як ядро цієї системи позиціонується «Методика навчання іноземних мов». Важливою ланкою системи методичної підготовки є позааудиторна робота з методики, що включає проведення конкурсних й олімпіадних заходів, професійно орієнтованих тренінгів

і тренінгових вправ, проведення спеціальних семінарів і майстер-класів з конкретних питань методики навчання іноземних мов, забезпечення зв'язку з найуспішнішими представниками професії тощо.

Беручи до уваги логіку принципу додатковості, варто відзначити, що програма до «Методики навчання іноземних мов», на жаль, обмежується лише коротким розкриттям основних питань організації процесу навчання іноземних мов. «За кадром» часто залишаються численні актуальні питання, які вирізняються своєю новизною та вимагають спеціального акцентування.

З цих позицій потрібними є розроблення та впровадження у процес навчання спеціальних курсів, що також є компонентом методичної підготовки майбутнього вчителя іноземних мов.

Важливими елементами системи методичної підготовки також є науково-дослідницька робота студентів і педагогічна практика. Зупинимось на позначених компонентах детальніше.

Методика навчання іноземних мов є основою формування методичної конкурентоспроможності майбутніх учителів іноземних мов. Саме тут відбувається ознайомлення з основними методичними поняттями й категоріями, здійснюється формування і розвиток професійних вмінь і методичного мислення.

Відповідний рівень сформованості методичної компетенції залежить від організації дисципліни. Лекційні заняття мають бути спрямовані не тільки на трансляцію основних теоретичних питань, але й супроводжуватися прикладами з реальної практики навчання іноземних мов, бути побудованими на основі проблемного методу, що надає їм дискусійного характеру, змушує студентів задуматися над питаннями, які обговорюються, «прожити їх». Семінарські та практичні заняття мають представляти органічну взаємодію теорії з практикою. Саме на семінарських і практичних заняттях має здійснюватися підготовка до майбутньої практичної діяльності. Тут мають використовуватися різноманітні методи та засоби, які підвищують ефективність практичних занять – наприклад, активні методи навчання, метод проектів, квазіпрофесійні завдання тощо. Під час навчання доцільно використовувати відеоклекції уроків провідних вчителів іноземних мов, відвідування уроків кращих вчителів, студентів-практикантів тощо. Усе це забезпечить міцну основу для формування методичної конкурентоспроможності майбутніх учителів іноземних мов і стане її відправною точкою.

Позааудиторна робота є важливою складовою курсу «Методики навчання іноземних мов» і може проводитися в декількох напрямках. В інформаційно-повідомчому сенсі вона дозволяє охопити й обговорити ті питання, які не включені до програми, але мають важливе значення для майбутньої методичної діяльності вчителя іноземних мов. Як правило, це різні інноваційні розробки, практикуми з самостійної розробки лінгводидактичних продуктів тощо. Тут буде ефективною технологія майстер-класу, проведенням яких займаються викладачі кафедри та запрошені спеціалісти. Можна організувати спеціальні тематичні лекторії. Позааудиторна робота також спрямована на організацію змагальних форм. Тут може проводитися внутріфакультетська олімпіада з методики, яка складається з різних етапів (електронне олімпіадне тестування, конкурс на кращий конспект уроку, позакласний захід, методичне аналітичне есе тощо). Внутріфакультетські конкурсні заходи розглядаються як підготовка студентів до подібних заходів серйознішого рівня. З точки зору формування методичної конкурентоспроможності майбутнього вчителя, дієвими можливостями володіють професійні тренінги або тренінгові вправи. Тренінги має право проводити лише спеціаліст-тренер. Щодо тренінгових вправ, технологією їх проведення може оволодіти будь-який викладач. Тренінгові вправи є ефективними з різних позицій, оскільки допомагають студентам відчувати і «прожити» професійні ситуації, побачити деякі професійно-методичні проблеми збоку, здійснити активну взаємодію з представниками

групи. У рамках позааудиторної роботи також доцільно здійснювати зв'язок з представниками шкіл та інших освітніх установ. За можливості потрібно запрошувати на професійні бесіди та семінари вчителів, які поділяться зі студентами секретами успішної педагогічної кар'єри.

Розроблення та впровадження в освітній процес спеціальних курсів дасть можливість реалізувати принцип додатковості та програмні питання, які раніше не були заявлені. Варіанти тематики спецкурсів можуть бути найрізноманітнішими.

Науково-дослідницька робота є невід'ємною частиною методичної підготовки майбутнього вчителя іноземних мов. Вона дозволяє вивчати та аналізувати окремі питання, критично осмислювати їх, творчо підходити до вирішення професійних проблем. Студентська науково-дослідницька робота здійснюється в рамках наукових товариств і проблемних груп. Результати досліджень відображаються в курсових роботах, дипломних проектах, апробуються на наукових конференціях. Науково-дослідницька робота у вищому навчальному закладі може сприяти формуванню зацікавлення до наукової роботи в подальшому.

Педагогічна практика є основною обов'язковою практичною платформою для майбутнього вчителя іноземних мов. Саме під час практики студент бачить різні боки реальної педагогічної діяльності, застосовує отримані знання.

Тут важливо керувати студентом, допомагати йому у вирішенні проблем, які виникають. Практика навчає приймати самостійні рішення, робити перші кроки в педагогічній діяльності.

Як загальний висновок відзначимо, що методична конкурентоспроможність є невід'ємною складовою загальної конкурентоспроможності майбутнього вчителя іноземних мов. Її формування має цілеспрямовано й послідовно здійснюватися в процесі методичної підготовки, яка складається з органічної сукупності етапів, зосереджених на підготовці майбутнього вчителя іноземних мов до ефективної педагогічної діяльності. Тут також варто зробити акцент на ролі викладача. Саме він має стати прикладом конкурентоспроможного спеціаліста, який уміє зацікавити та захопити. Перспективою подальших наукових розвідок у цьому напрямку є розгляд конкурентоспроможності майбутнього вчителя іноземних мов як наслідок соціально-економічних впливів в освітньому середовищі.

Література:

1. Андрієвський Б. М. Професійно-наукова підготовка майбутнього вчителя початкових класів : монографія / Б. М. Андрієвський, Л. Є. Петухова. – Херсон : Айлант, 2006. – 176 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
3. Зимняя И. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И. Зимняя // Дайджест педагогических идей и технологий. – № 4. – 2003. – С. 18-23.
4. Кожухов К. Ю. Педагогическая модель применения дистанционных технологий в процессе формирования методической компетентности будущего учителя (на материалы дисциплины «Теория и методика обучения иностранным языкам»): автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / К. Ю. Кожухов. – Курск, 2008. – 24 с.
5. Лебедева О. В. Развитие методической компетентности учителя как средство повышения эффективности учебного процесса в общеобразовательной школе : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / О. В. Лебедева. – Новгород, 2007. – 24 с.
6. Пфейфер С. А. Педагогические основы исследования проблемы развития конкурентоспособности личности / С. А. Пфейфер // Вестник Оренбургского государственного университета. – № 2 (138). – 2012. – С. 226-231.
7. Рахманов И. В. О преподавании методики в педагогических институтах и на факультетах иностранных языков / И. В. Рахманов // Иностранные языки в школе. – № 4. – 2010.
8. Тарнопольський О. Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти / О. Б. Тарнопольський. – К. : Фірма «Інкос», 2006. – 248 с.

9. Яциніна Н. О. Формування інформаційно-технологічної компетенції майбутнього вчителя у навчальному процесі педагогічного університету : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / Н. О. Яциніна. – Х., 252 с.
10. Cadre européen commun de référence pour les langues: apprendre, enseigner, évaluer (CECR). – Strasbourg: Unité des Politiques linguistiques, 2013. – 196 p.
11. Courtillon J. Élaborer un cours de FLE / J. Courtillon. – Hachette, 2003. – 160 p.

Косович О. В.

ФОРМИРОВАНИЕ МЕТОДИЧЕСКОЙ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ
БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ КАК ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА

В статье рассматриваются основы организации процесса формирования методической конкурентоспособности будущих учителей иностранных языков. Указаны факторы, которые являются основой для формирования методической конкурентоспособности будущих учителей иностранных языков. Подчеркивается тот факт, что сегодня необходимость формирования конкурентоспособности будущего учителя иностранных языков обуславливается увеличением количества тех, кто заинтересован в изучении иностранных языков, при этом цель изучения остается разной. Кроме того, в условиях реформирования высшего образования становится необходимым более глубокое осмысление его сущности, а также уточнения структурных компонентов с целью его оптимального формирования для конкурентоспособной профессиональной деятельности будущего учителя.

Ключевые слова: образовательная деятельность, конкурентоспособность, методическая конкурентоспособность, учитель иностранных языков, компетенция/компетентность.

Kosovych O. V.

FORMATION OF METHODOLOGICAL COMPETITIVENESS
OF FUTURE FOREIGN LANGUAGES TEACHERS AS PEDAGOGICAL PROBLEM

The article deals with the basics of methodological competitiveness process formation of future foreign languages teachers. The factors that are the basic of methodological competitiveness process formation of future foreign languages teachers are specified. It is underlined that nowadays the necessity of methodological competitiveness process formation of future foreign languages teachers is stipulated by increasing quantity of people who is interested in foreign languages learning, but the reasons are different. Besides, under conditions of higher education's reformation it is necessary to comprehend in details the essence of the higher education's reformation, clarification, specification of its structural components for optimal formation for competitive professional activity of future teacher. Nowadays the category of competitiveness is characterized by interdisciplinary status and it is considered in the context of some scientific branches of learning including in the sphere of pedagogics that is studying the questions of competitive specialist training who is ready for professional competition.

The author examines the main notions of methodological competitiveness formation. The necessity of improvement of future foreign languages teaches professional training as one of the conditions of their methodological competitiveness effective formation is at the centre of the author's attention. The stages of methodological competitiveness formation are specified. The autor focuses his attention on this fact that competitive teacher of foreign language must be notable not only for a high level of foreign communicative competence, but he must find the best solutions for organization of teaching process in different types of educational establishments that is he must be methodically competitive.

Key words: educational activities, competitiveness, methodological competitiveness, foreign languages teacher, competence/capacity.